

NIMBY: BORTA BRA MEN HEMMA ORÖRT. LOKALT VINDKRAFTSMOTSTÅND BLAND VINDKRAFTSFÖRESPRÅKARE

SOFIA AXELSSON, MILLA MARZELIUS OCH SIMON MATTI

Sammanfattning

Den fortsatta utbyggnaden av vindkraft är avgörande för att nå Sveriges mål om en fossilfri energiproduktion till 2040. Trots att vindkraften har tekniskt och ekonomiskt goda förutsättningar hindras idag många föreslagna projekt av ett bristande lokalt stöd. I detta kapitel följer vi upp 2022 och 2023 års mätningar i den nationella SOM-undersökningen kring vindkraftsetablering utifrån ett lokaliseringsperspektiv. Vi fokuserar särskilt på den grupp som stödjer utbyggnaden av vindkraft i allmänhet, men som inte vill att den byggs i deras närhet, så kallad NIMBY ('Not In My Backyard'). Mer specifikt undersöker vi hur denna grupp ställer sig till att satsa mer på havsbaserad vindkraft, att avskaffa kommunernas veto-rätt vid vindkraftsetablering, förslag om kompensation till lokala aktörer, samt att bygga ut vindkraften där energibehovet är som störst.

Vindkraften har varit en del av svensk energiproduktion sedan 1982 då den första turbinen byggdes i Maglarp, Skåne (Statens energiverk, 1985). Idag står vindkraften för en betydande del av landets elproduktion och producerade 2022 närmare en femtedel av all svensk el (Energimyndigheten, 2024). Samtidigt förutspås elektrifieringen av samhället och nya elintensiva industrisatsningar leda till ett ökat behov av fossilfri el på både kort och lång sikt (Energimyndigheten, 2023). Idag är vindkraften den energikälla som byggs till lägst kostnad¹ samtidigt som den har bra tekniska förutsättningar för att byggas ut snabbt (Energiforsk, 2021; Energimyndigheten, 2023).

Trots den centrala roll som vindkraften spelar i både politiska strategier för att möta klimatmålen såväl som i industrins kraftigt ökade efterfrågan på en snabb utbyggnad av fossilfri elproduktion, möter vindkraftsetableringen stora hinder på lokal nivå. De svenska kommunerna, vilka genom det kommunala självstyret har rätt att självständigt bestämma över markanvändningen inom kommungränserna, väljer i många fall att inte tillstyrka en utbyggnad av vindkraft i kommunen. Den anledning som framförallt framhålls till att det kommunala 'veto' mot vindkraftsutbyggnad regelbundet nyttjas är en bristande acceptans hos lokalbefolkningen (Lindvall, 2023; SOU 2023:18). Eftersom vindkraften, förutom att skapa globala

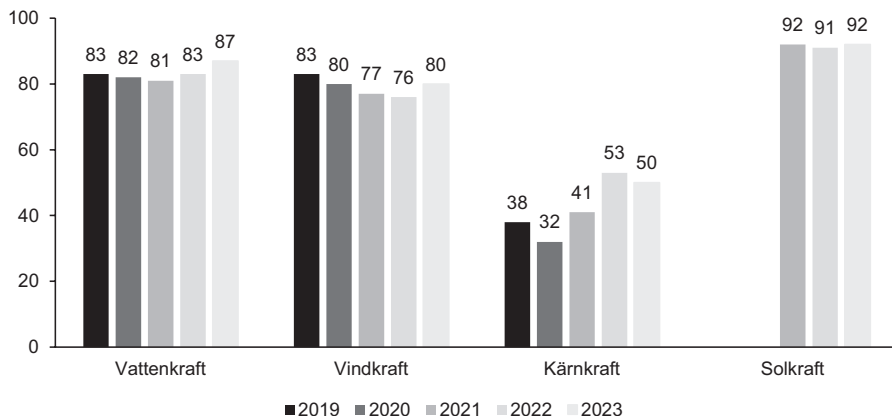
och nationella värden för såväl klimat som elförsörjning, också kommer med upplevda lokala kostnader, skapar nya projekt inte sällan motstånd inom lokalsamhället.

I takt med att efterfrågan på fossilfri elproduktion ökar, hamnar lokal acceptans för vindkraftsetableringar, och inte minst frågan om vilka potentiella lösningar som kan finnas för att mildra lokalt motstånd, alltmer i centrum. Det är då särskilt intressant att titta på den grupp som är generellt positiva till vindkraft som energikälla men som inte vill att den byggs i deras närhet. Denna ståndpunkt brukar benämnas som NIMBY – Not In My Backyard. Det är alltså inte produktionstypen i sig som är grunden till motståndet. Vindsnurror får mer än gärna finnas, bara de byggs någon annanstans. Motståndet mot vindkraftsetablering hos denna grupp startar därmed först när en etablering föreslås i närområdet. Vi vet idag väldigt lite om hur denna grupp ser ut demografiskt eller ideologiskt, hur de ser på andra vindkraftsrelaterade frågor, eller hur de skiljer sig från andra svenskar. Detta kapitel utforskar vad grupper med olika inställning till vindkraft och vindkraftsetablering tycker om vindkraftsrelaterade frågor som ställts i 2022 och 2023 års nationella SOM-undersökning. Genom att särskilt titta på vilka styrmedel de olika grupperna föredrar och hur de skiljer sig gentemot varandra kommer vi närmare ett svar på frågan om vad NIMBY-gruppens motstånd består i och vad de anser kan förbättras i de processer som omger den svenska vindkraftsetableringen.

Motstånd till lokala vindkraftsprojekt – ett utbrett och mångsidigt fenomen

På ett generellt plan åtnjuter vindkraft som energikälla ett högt stöd bland svenska folket, vilket illustreras i figur 1. Särskilt i jämförelse med den politiskt omdebatterade kärnkraften, som i vissa läger tydligt lyfts fram som lösningen på Sveriges framtida energiförsörjningsbehov, är en långt större andel svenskar positiva till vindkraft som energikälla. Denna positiva inställning har dessutom varit relativt konstant under de senaste fem åren, trots att en stundtals hård politisk debatt präglat den svenska energipolitiken. Den generella inställningen till vindkraft har också blivit signifikant mer positiv mellan åren 2022 och 2023. Generellt åtnjuter solkraften högst stöd bland svenskarna på över 90 procent, följt av vattenkraft (87 procent) och vindkraft (80 procent). Kärnkraftens stöd har varierat under de senaste åren och har 2023 stöd från hälften av de svarande, en kraftig ökning jämfört med fyra år tidigare då endast 38 procent var ganska eller mycket positiva till kärnkraften. Eftersom den europeiska energipolitiken märkbart förändrades i samband med Rysslands invasion av Ukraina år 2022, är det troligt att människors åsikter om energifrågor i de två senaste mätningarna påverkats av detta.

Figur 1 Andel mycket och ganska positiva till olika energikällor, 2019–2023 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Allmänt sett, vilken är din inställning till följande energikällor?* Svartalternativen löd *Mycket positiv, Ganska positiv, Varken positiv eller negativ, Ganska negativ, Mycket negativ och Ingen uppfattning*. I figuren redovisas de andelar som svarat *Mycket positiv* och *Ganska positiv*. Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat frågan. Antalet svarspersoner varierar mellan ca 1 450 och 1 800 för den undersökta tidsperioden.

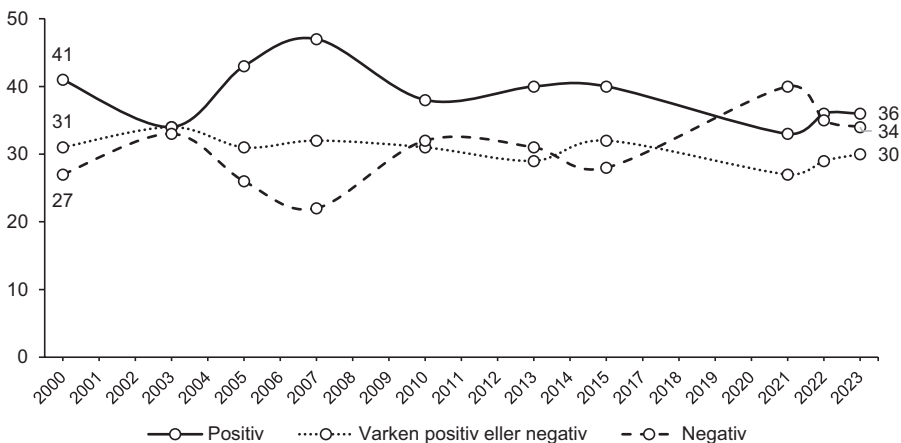
Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2019–2023.

En generellt vindkraftspositiv opinion till trots skapar föreslagna vindkraftsetableringar i regel alltid ett visst lokalt motstånd. Sådana negativa opinioner påverkar också de politiska överväganden som kommunledningen gör och leder fram till att kommunen väljer att inte tillstyrka, och därmed effektivt stoppar, ett föreslaget projekt (Lindvall, 2023). Tidigare forskning visar att det finns flertalet anledningar till den lokala oppositionen, där en stor del av motståndet handlar om hur lokalbefolkningen vill att deras omgivning ska användas och se ut. Rädsla för audiovisuella störningar och sjunkande fastighetspriser är viktiga faktorer. Konkurrerande markanvändningsanspråk, där området redan nyttjas för rekreation, turism, eller andra ekonomiska, miljömässiga och kulturella intressen som kan missgynnas av en vindkraftsetablering är en annan (Ek & Matti, 2015; van Wijk m.fl., 2021). I vissa fall är det inte vindkraften i sig som är problemet. Visst motstånd grundar sig exempelvis i att samråds- och beslutsprocessen inte upplevs som rättvis och transparent (Firestone m.fl., 2018; Liu m.fl., 2020), eller att en etablering inte anses bidra tillräckligt till lokalsamhällets ekonomi (Baxter m.fl., 2013; Frantál m.fl., 2017; Suškevičs m.fl., 2019). Det något kuriösa fenomenet där en stor andel av svenskarna säger sig vara positiva till vindkraft, men där förslag att etablera sagda energikälla i närheten av ens bostad möts av motstånd, benämns här som en NIMBY-effekt. Begreppet beskriver således en situation som vid första anblick kan framstå som inkonsekvent: människor som stödjer vindkraft i Sverige

generellt, säger samtidigt nej till en etablering i sitt närområde. Även om flertalet studier pekar på behovet av att nyansera NIMBY-förklaringen till vindkraftsmotstånd, bland annat genom att ta hänsyn till den specifika politiska, ekonomiska och kulturella kontext som en föreslagen etablering befinner sig i, är förekomsten av denna samtida kombination av generellt stöd och lokalt motstånd också viktig att undersöka närmare.

Figur 2 illustrerar hur attityderna till en vindkraftsetablering i närheten av den fasta bostaden har varierat över tid. Från att en större andel svenskar varit positiva till en nära etablering under större delen av 2000-talets första tjugo år visade mätningen 2021 för första gången en övervikt för de som är negativa (40 procent, jämfört med 33 procent för andelen som är positiva).

Figur 2 *Inställning till vindkraftsetablering i närheten av den fasta bostaden, 2000–2023 (procent)*

Kommentar: Frågan löd *Hur ställer du dig till etablering av vindkraft i närheten av din fasta bostad?* Svartalternativen löd *Mycket positiv, Ganska positiv, Varken positiv eller negativ, Ganska negativ och Mycket negativ*. I figuren redovisas de andelar som svarat *Mycket positiv* och *Ganska positiv* som *Positiv*, och de andelar som svarat *Ganska negativ* och *Mycket negativ* som *Negativ*. Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat frågan. Antalet svarspersoner varierar mellan ca 1 530 och 1 720 för den undersökta tidsperioden.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2000–2023.

Vad kan förbättras?

Vad tycker då NIMBY-gruppen, och vad anser svenska folket, skulle kunna förbättras i den svenska vindenergiolitiken? Baserat på de frågor som redovisas i figur 1 och 2 ovan, det vill säga om man är positivt, neutralt eller negativt inställd till vindkraft generellt respektive till vindkraftsetablering i närheten av den egna

bostaden, delas respondenterna i den nationella SOM-undersökningen in i nio grupper. Detta illustreras i figur 3 där vi har slagit ihop andelarna från 2022 och 2023 eftersom resultaten för respektive år inte skiljer sig noterbart från varandra på aggregerad nivå. Kombinationen av människors åsikter om dessa två frågor säger oss något om hur de kan tänkas reagera på lokalt föreslagna vindkraftsetableringar.

Vi tittar närmare på de fyra största kategorierna som markeras i figuren: (1) Positiv till vindkraft generellt och i närheten av den egna bostaden (*Positiv*); (2) Positiv till vindkraft generellt och neutral till etablering i närheten av den egna bostaden (*Neutral*); (3) Positiv till vindkraft generellt, men inte i närheten av den egna bostaden (*NIMBY*); (4) Negativ till vindkraft både generellt och i närheten av bostaden (*Negativ*).

Figur 3 Fyra grupper baserade på inställning till vindkraft och till etablering av vindkraft i närheten av bostaden, 2022 och 2023 (procent)

		Inställning till vindkraft som energikälla		
		Positiv	Neutral	Negativ
Inställning till etablering i närheten av den fasta bostaden	Positiv	Positiv (1) 37 procent	X 1 procent	X 0 procent
	Neutral	Neutral (2) 25 procent	X 3 procent	X 1 procent
	Negativ	NIMBY (3) 19 procent	X 6 procent	Negativ (4) 10 procent

Kommentar: Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat båda frågorna. Antalet svarspersoner är 3 200.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022 och 2023.

Den största gruppen är den positiva som utgörs av 37 procent av de svarande, följt av den neutrala på 25 procent. Efter det följer NIMBY-gruppen på 19 procent, samt den negativa gruppen på 10 procentenheter. Resterande fem grupper består av allt för få individer och är således försumbara.

Den grupp som är positiva till vindkraft, men neutrala till lokal etablering är svåra att placera i detta sammanhang. Neutralitet skulle kunna innebära att man är

neutral fram tills att man har mer information om föreslagen vindkraftsetablering innan man tar ställning. Det skulle även kunna baseras på att man inte är särskilt investerad i frågan eller helt enkelt inte har en åsikt åt något håll. Vi väljer här att utgå från att gruppen är mångsidig och redovisar därför de neutrala som en separat grupp.

Tabell 1 NIMBY-gruppen i Sverige, 2022 och 2023 (procent)

	Positiv	Neutral	NIMBY	Negativ
Samtliga	37	25	19	10
Kön				
Kvinna	39	27	20	6
Man	34	23	18	13
Ålder				
16–29 år	36	26	19	(8)
30–49 år	38	23	19	11
50–64 år	39	22	19	11
65–90 år	34	29	20	8
Utbildning				
Låg	33	30	18	(8)
Medellåg	32	26	17	12
Medelhög	36	24	20	11
Hög	42	24	21	7
Boendeområde				
Ren landsbygd	34	21	20	14
Mindre tätort	36	24	18	12
Stad eller större tätort	34	27	20	8
Storstad (Stockholm, Göteborg, Malmö)	44	25	17	(6)
Ideologisk orientering				
Vänster	48	26	18	(3)
Varken till vänster eller till höger	32	31	19	8
Höger	28	20	20	18

Kommentar: Tabellen redovisar procentandelarna av de som tillhör de olika grupperna. Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat frågan. Andelarna inom parentes baseras på ett frekvenstal som består av mindre än 50 personer. Utbildning kategoriseras på följande sätt: Låg = grundskola eller motsvarande, Medellåg = gymnasium eller motsvarande, Medelhög = eftergymnasial utbildning ej högskola/universitet eller högskola/universitet kortare än 3 år, Hög = högskola/universitet minst 3 år. Frågan om ideologi löd *Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle du placera dig själv på en sådan skala?* I tabellen har svarsalternativen *Klart till vänster* och *Något till vänster* slagits ihop till *Vänster* och svarsalternativen *Något till höger* och *Klart till höger* slagits ihop till *Höger*.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022 och 2023.

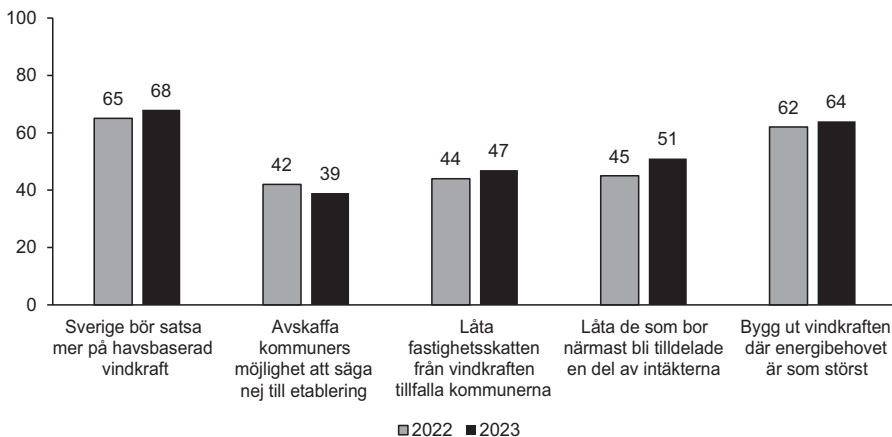
Tabell 1 redovisar hur de individer som faller inom dessa fyra kategorier – 1) Positiv, 2) Neutral, 3) NIMBY, 4) Negativ – fördelar sig med avseende på ett antal befolkningsvariabler. Vi kan konstatera att något fler kvinnor än män tillhör gruppen Positiv. De positiva förefaller i högre grad vara högt utbildade, bo i någon av de tre storstäderna samt placera sig som politiskt vänster. Tittar vi på gruppen Negativ är det i stället fler män än kvinnor som tillhör denna grupp. Gruppen har också en övervikt av personer som placerar sig till höger på den politiska vänster-högerskalan.

Om vi granskar NIMBY-gruppen kan vi konstatera att detta inte är en homogen grupp, varken med avseende på demografi eller ideologi. Snarare är det påfallande jämnt fördelat mellan kvinnor och män, mellan olika åldersgrupper och utbildningsnivåer samt gällande ideologisk vänster-högerplacering. Inte heller var någonstans man bor tycks ha någon större inverkan på NIMBY-ismen.

Inställning till olika åtgärder för att underlätta vindkraftsetablering

Figur 4 visar andelarna som tycker att fem olika vindkraftsförslag är antingen mycket bra eller ganska bra. Varje förslag skulle i någon mån påverka i vilken grad, var, eller hur vindkraften byggs ut. Förslagen om att bygga ut mer havsbaserad vindkraft och att bygga ut där behovet är som störst kan förväntas ha stor påverkan på i vilka delar av landet som vindkraften lokaliseras. Att låta fastighetsskatten från vindkraften tillfalla kommunerna i stället för staten, eller att låta närboende ta del av vindkraftens intäkter syftar till att skapa lokala (ekonomiska) fördelar med vindkraftsetablering. Ett avskaffande av det kommunala vetot skulle i stället påverka kommunernas möjlighet att avstyra förslag om vindkraftsetablering.

Från figur 4 kan vi konstatera att förslaget att Sverige bör satsa mer på havsbaserad vindkraft är mest populärt; 68 procent av de svarande anser att detta är ett bra förslag år 2023. Det näst-mest populära förslaget är att bygga ut vindkraften där energibehovet är som störst. Även här tycker en majoritet (64 procent år 2023) att detta är ett bra förslag. Därefter följer förslaget att låta de som bor närmast vindkraftverk bli tilldelade en del av vinsten. År 2023 har andelen som tycker att detta är ett bra förslag ökat från 45 procent 2022 till 51 procent, en skillnad som är statistiskt signifikant. Förslaget att låta fastighetsskatten från vindkraftverk tillfalla kommunerna i stället för staten är ett förslag som nästan var tredje svensk inte har någon uppfattning om. Färre än en tiondel tycker att det är ett dåligt förslag (8 procent år 2023) och knappt hälften (47 procent år 2023) tycker att det är ett bra förslag. Att avskaffa kommunernas möjlighet att säga nej till etablering av vindkraft är det förslag som det råder mest delade meningar om. Flest tycker att det är ett bra förslag, även om andelen minskat något 2023 (39 procent) jämfört med 2022 (42 procent). Samtidigt tycker ungefär en fjärdedel att det är ett dåligt förslag (26 procent år 2023).

Figur 4 Fem förslag för att underlätta etablering av vindkraft, 2022 och 2023 (procent)

Kommentar: Frågan löd *Vilken är din åsikt om följande förslag?* Svartalternativen löd *Mycket bra förslag, Ganska bra förslag, Varken bra eller dåligt förslag, Ganska dåligt förslag, Mycket dåligt förslag* och *Ingen uppfattning*. Figuren visar andelarna som svarat *Mycket bra förslag* eller *Ganska bra förslag*. Procentbasen utgörs av samtliga som besvarat frågan. Antalet svarpersoner var ca 1 700 år 2022 och 1 650 år 2023.

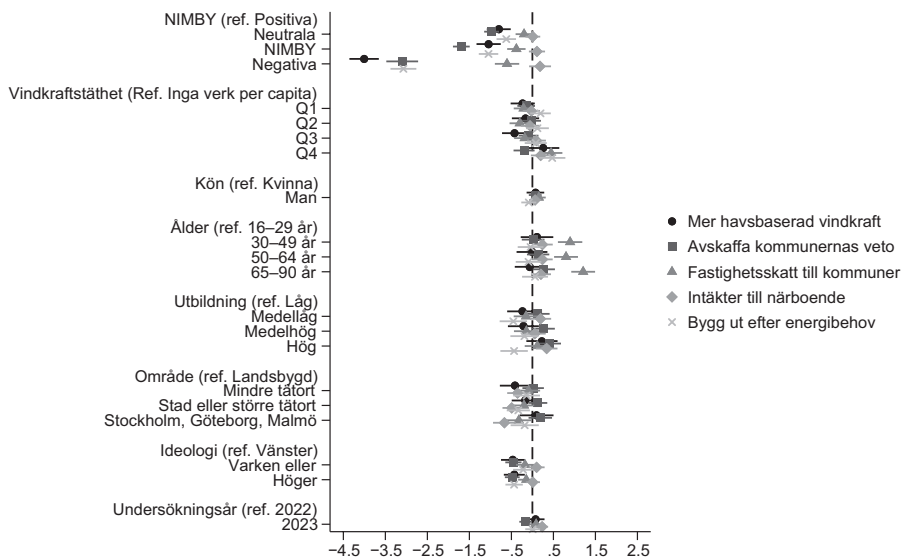
Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022 och 2023.

När vi undersöker sannolikheten att tycka att ett specifikt vindkraftsförslag är bra är vår huvudsakliga oberoende variabel NIMBY-variabeln, baserad på de fyra grupper som identifierats i figur 4. Variabeln som sådan innehåller således 1) den grupp som består av individer som är positiva till både vindkraft samt vindkraftsetablering nära den egna bostaden, 2) den grupp som består av de som är positiva till vindkraft men neutralt inställda till etablering nära bostaden, 3) den grupp vi kallar NIMBY, som består av de som är positiva till vindkraft men negativa till lokal etablering, och 4) den grupp som består av individer som både är negativa till vindkraft och till etablering av vindkraft nära bostaden.

Bland de övriga oberoende variablerna ingår kön, ålder, utbildning, boendeområde (storstad, stad, tätort eller ren landsbygd) samt ideologisk självplacering på vänster-högerskalan. Dessutom har vi lagt till variabeln vindkraftstäthet: antalet vindkraftverk per kommuninvånare. Av Sveriges 290 kommuner fanns det år 2022 109 kommuner som inte hade någon vindkraftsetablering alls.² Antalet vindkraftverk varierar dessutom kraftigt mellan kommuner, från ett enda verk i ett tiotal kommuner upp till 486 verk i Piteå kommun. Eftersom kommunernas befolkningsstorlek också varierar kraftigt, skapar det olika antalet vindkraftverk en skev fördelning i variabeln varför vi har valt att dela in de kommuner som har vindkraftverk i fyra olika kategorier, eller kvartiler.

Figur 5 *Inställning till förslag för att underlätta etablering av vindkraft, 2022 och 2023 (ostandardiserade regressionskoefficienter)*

Kommentar: Figuren visar ostandardiserade regressionskoefficienter inklusive 95-procentiga konfidensintervall från fem logistiska regressioner med de beroende variablerna *Sverige bör satsa mer på havsbaserad vindkraft*, *Avskaffa kommunernas möjlighet att säga nej till etablering av nya vindkraftsverk*, *Låta fastighetsskatten från vindkraften tillfalla kommunerna i stället för staten*, *Låta de som bor närmast vindkraftverk bli tilldelade en del av intäkterna* och *Bygg ut vindkraften där energibehovet är som störst*. För fullständig frågeformulering, se tabell 2. Konfidensintervall som skär den lodräta linjen i grafens mitt innebär att sambanden inte är signifikanta.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2022 och 2023.

Figur 5 visar de ostandardiserade regressionskoefficienterna med ett 95-procentigt konfidensintervall. Det är de små markörerna med ett litet vågrätt streck tvärs igenom. Varje markörtyp korresponderar till ett av de fem vindkraftsförslagen. Koefficienter som ligger till höger om det lodräta strecket i grafens mitt är signifikant *mer* sannolika att tycka att förslagen är bra, och de till vänster är signifikant *mindre* sannolika att tycka att förslaget är bra, jämfört med sina respektive referensgrupper. De koefficienter som snuddar vid den lodräta linjer har inget statistiskt samband, varken positivt eller negativt, med den beroenden variabeln, det givna vindkraftsförslaget.

Vi kan konstatera att vår huvudsakliga oberoende variabel, den vi kallar NIMBY-variabeln, påverkar stödet för samtliga vindkraftsförslag *förutom* förslaget om att låta närboende ta del av vinsten från vindkraftverken. Gruppen vi definierar som NIMBY – de som ställer sig positiva till vindkraft men samtidigt inte vill ha vindkraft i närheten av sin bostad – är signifikant *mindre positiv* till de fyra förslagen

jämfört med gruppen vi definierar som Positiv. Det förslag NIMBY-gruppen är mest negativ till är avskaffandet av det kommunala vetot, följt av förslagen att satsa mer på havsbaserad vindkraft och att bygga ut vindkraften där energibehovet är som störst. Därefter kommer förslaget att låta fastighetsskatten från vindkraftverk tillfalla kommunerna.

Gruppen vi definierar som Neutral – de som gillar vindkraft men som inte riktigt tagit ställning till vad de tycker om etablering av vindkraft nära bostaden – är också signifikant *mindre positiv* till tre av förslagen; att avskaffa kommunernas veto-rätt, att satsa mer på havsbaserad vindkraft och att bygga ut vindkraften där behovet är som störst. Här kan vi skönja en substantiell skillnad mellan de neutrala och NIMBY i frågan om att avskaffa det kommunala vetot där NIMBY-gruppen är *mindre positiv* till detta förslag än gruppen Neutral.

Vidare finner vi att gruppen vi definierar som Negativ är *betydligt mindre positiva* än både NIMBY-gruppen och gruppen Neutral. Detta är en indikation på att vår kategorisering fångar upp en viktig variation inom den svenska befolkningen. Liksom för NIMBY-gruppen är förslaget om att närboende ska få ta del av intäkterna från vindkraften inte signifikant skild från referensgruppen. För gruppen Negativ ser däremot rangordningen av förslagen lite annorlunda ut. Denna grupp är i stället mest negativ till förslaget om att satsa på havsbaserad vindkraft. Därefter följer förslagen om att avskaffa det kommunala vetot samt att bygga ut efter energibehov, vilka de negativa är ungefär lika avoga till. Minst negativ är gruppen till förslaget om fastighetsskatt till kommunerna och, intressant nog, ligger deras inställning till detta förslag i nivå med NIMBY-gruppens. Detta är således ett förslag som förenar de båda grupperna.

Går vi vidare till den oberoende variabeln vindkraftstäthet i kommunen, noterar vi att den är signifikant i några fall. I relation till att ha noll vindkraftverk i kommunen är gruppen med störst vindkraftstäthet (de som tillhör den fjärde kvartilen, Q4 i figur 5) *mer positiva* till förslaget att bygga ut vindkraften där behovet är som störst. Det finns också ett signifikant *positivt samband* mellan störst vindkraftstäthet (Q4) och förslaget att låta fastighetsskatten tillfalla kommunerna i stället för staten. Samtidigt noterar vi att det finns ett signifikant *negativt samband* mellan detta förslag och att ha en viss vindkraftstäthet i kommunen (de som tillhör den andra kvartilen, Q2 i figur 5). Vidare är gruppen med näst störst vindkraftstäthet (tredje kvartilen, Q3 i figur 5) signifikant *mindre positiva* till att satsa mer på havsbaserad vindkraft, jämfört med de som inte har några vindkraftverk alls i sin kommun. Även om det är svårt att dra några slutsatser av detta – måttet är trots allt trubbigt – så är detta ett intressant fynd som bör undersökas vidare i framtida studier.

När vi tittar på övriga kontrollvariabler noterar vi att de demografiska kontrollerna enbart har en påverkan på ett fåtal vindkraftsförslag. Vi ser exempelvis påtagliga effekter av ålder, men bara för förslaget att låta fastighetsskatten från vindkraftverken tillfalla kommunerna i stället för staten. Här är samtliga åldersgrupper

signifikant *mer positiva* till förslaget, jämfört med de i åldersgruppen 16–29 år och mest positiva är de i gruppen 65–90 år.

Vi noterar också en klyfta mellan stad och land när det gäller sannolikheten att stödja förslaget om att låta de som bor närmast vindkraftverk bli tilldelade en del av vinsten från dess produktion. Här är samtliga grupper signifikant *mindre positiva* till förslaget, jämfört med gruppen som bor på ren landsbygd. Störst skillnad ser vi mellan de som bor på landsbygden och de som bor i någon av de tre storstäderna. Vi ser också en viss effekt av var man bor för sannolikheten att stödja att vindkraften byggs ut där energibehovet är som störst; här är det emellertid bara gruppen som bor i stad eller större tätort som är signifikant *mindre positiv* till just detta förslag.

Att bygga ut vindkraft efter energibehov är även ett förslag som delvis påverkas av utbildning där grupperna med medellåg respektive hög utbildning är *mindre positiva* till förslaget jämfört med gruppen lågutbildade. Dock har utbildning ingen effekt på inställningen till något av de övriga förslagen. Att vara man eller kvinna har inte heller någon signifikant effekt på inställningen till något av dessa förslag.

Ideologi är däremot en faktor som påverkar inställningen till tre utav förslagen. Detta ligger i linje med tidigare studier som funnit en ökad ideologisk polarisering av vindkraft under de senaste åren (se exempelvis Axelsson m.fl., 2023; Axelsson & Holmberg, 2023). Gruppen som placerar sig till vänster på den politiska vänster-högerskalan är signifikant *mer positiva* till förslagen att satsa på mer havsbaserad vindkraft och att avskaffa kommunernas veto-rätt. De som placerar sig till höger är signifikant *mindre positiva* till förslaget att bygga ut vindkraft där energibehovet är som störst jämfört med dem till vänster.

Vindkraftens framtid beroende av politiska lösningar

Den svenska energipolitiken har länge präglats av blocköverskridande energipolitiska överenskommelser. När den senaste energiöverenskommelsen sprack år 2019, på grund av oenighet kring kärnkraften, målades det politiska landskapet om. Energifrågan har därefter blivit alltmer central i den politiska debatten. Till följd av industriomställning, ökad elektrifiering och skenande elpriser blev den framtida svenska energiproduktionen en av de mest omdebatterade frågorna under valrörelsen 2022. Den nuvarande regeringen bestående av Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna kom till makten med stöd av Sverigedemokraterna, vilka även delvis kampanjade tillsammans under gemensam energipolitisk banderoll. Kärnkraften framhölls som ett ansvarsfullt alternativ, och ställdes vid ett flertal tillfällen i kontrast till den mer oberäknliga vindkraften. Sedan regeringens tillträde har dock deras inställning till vindkraft blivit mer positiv. De senaste åren har således tidvis präglats av en politisk polarisering av vindkraftsdebatten, men vad tycker egentligen svenskarna?

Från sammanställningen av vindkraftsåsikter kan vi konstatera att en bred majoritet av svenskarna är positiva till fortsatta satsningar på vindkraft. Över hälften ser

positivt på att det byggs i närheten av deras fasta bostad. Vindkraften är således en framkomlig väg för att öka den svenska energiproduktionen. Men hur går opinionsläget ihop med den ökande andelen kommunala avslag på tillståndsansökningar? Vindkraften är måhända en otacksam politisk fråga på lokal nivå. Genom att influera sina politiker att utnyttja det kommunala vetot kan lokalsamhället påverka beslut om vindkraftsetableringar. En central fråga blir därför i vilken utsträckning politiska partier tjänar eller förlorar väljare på att stödja eller att motsätta sig etableringar: är det motståndarna bland lokalbefolkningen, eller de som stödjer etableringar, som anser frågan vara viktig nog att påverka vem de lägger sin röst på i kommande kommunval? Tidigare forskning visar att de politiska effekterna av vindkraftsetableringar i Sverige ser olika ut för olika partier, men att styrande partier ofta straffas röstmässigt i kommunvalet efter en vindkraftsetablering (Isaksson & Gren, 2024). Det lokala motståndet kan därför antas ha en påtaglig påverkan på politikernas beslut. Vad tycker då de som motsätter sig lokal etablering om olika vindkraftspolitiska förslag på nationell nivå?

Trots det generellt höga stödet för vindkraften så sammanfaller det generella stödet med en brist på stöd för lokala vindkraftsetableringar hos en femtedel av de svarande. Denna grupp, NIMBY, är en förvånansvärt heterogen grupp med en relativt representativ fördelning av ålder, kön, utbildningsbakgrund, boendeområde och politisk ideologi. Detta går hand i hand med tidigare forskning, som visar på att det finns många olika anledningar till att människor motsätter sig lokala etableringar. Särskilt intressant är att NIMBY-ismen finns i liknande utsträckning bland boende i städer och på landet, trots att vindkraftsparker i högre mån etableras i glesbebyggda områden. NIMBY är i högsta grad en faktor som påverkar vad människor tycker om de olika vindkraftsförslagen. För flera av alternativen återkommer samma mönster: NIMBY-gruppen är mer positiva till förslagen än de som inte vill ha någon vindkraft alls, men mer negativa än de som är både generellt och lokalt positiva till vindkraftsetableringar. Den neutrala gruppen placerar sig oftast mellan NIMBY-gruppen och de positiva. Detta mönster gäller för fyra av fem av de vindkraftspolitiska förslagen. Undantaget gäller förslaget om att närboende ska få en ersättning, där gruppernas åsikter inte skiljer sig signifikant från varandra. Detta är något förvånande. Att den grupp som endast motsätter sig vindkraft när den etableras i deras egen närhet inte stödjer närboendes kompensation i högre grad än andra pekar på att NIMBY-gruppen inte har gemensamt att de ser kompensation som en lösning på grundproblemet att de inte vill ha vindkraften nära.

Om åsikterna om vindkraft som redovisats häri speglar den lokala befolkningen, blir det högst relevant att fundera kring hur beslut bör fattas och hur olika intressen ska vägas mot varandra. Är det majoritetens preferenser som ska gälla, eller riskerar detta att köra över enskilda grupper och intressen? Genom att kombinera frågorna om inställning till vindkraft som energikälla och om inställning till etablering i närheten av bostaden finner vi att det inte finns någon majoritet av svenskarna som

är vare sig negativa eller positiva till lokala etableringar, även om gruppen som är positiv är den största bland de fyra grupper vi valt att undersöka i kapitlet. Den näst största gruppen är neutrala till vindkraft i närheten av deras fasta bostad. Detta kan innebära flera saker, exempelvis att gruppen vill ha mer information innan de beslutar sig i frågan, eller att de faktiskt inte har en stark åsikt åt något håll. Hur vi tolkar denna neutralitet påverkar analysen av det vindkraftspolitiska läget. Är gruppen att anse som besläktade med de uteslutande vindkraftspositiva, genom att tolerera lokal utbyggnad av vindkraft? Eller står den närmare NIMBY-isterna, eftersom de inte bejaktar lokala etableringar? Dessa är några av de komplicerade frågor som lokala politiker behöver ställa sig vid vindkraftsomröstningar.

Samtidigt är det tydligt att det svenska folket vill att kommunen har en fortsatt avgörande roll i beslutet om ny lokal vindkraft. Förslaget om att avskaffa det kommunala vetot har lägst stöd bland de svarande. De två förslag som har högst stöd, att bygga ut den havsbaserade vindkraften och att etablera vindkraft där energibehovet är som störst, berör båda *var* i landet vindkraften ska byggas. Stöd för dessa förslag kan tänkas bottna i flera olika resonemang, varav ett möjligt sådant är att vindkraften då byggs någon annanstans än i ens eget närområde.

De två övriga förslagen, som stöds av runt 50 procent av respondenterna, berör båda alternativ för att kompensera de som anses stå för en stor del av den lokalt upplevda kostnaden av en vindkraftsetablering, närboende och kommuninvånare. Idén om ett nytt system för kompensation vid vindkraftsetablering har funnits med en längre tid – i den statliga utredningen *Värdet av vinden* presenterades exempelvis olika förslag på att etablera ett enhetligt kompensationssystem (SOU 2023:18) – men har inte resulterat i några förslag från regeringen, något som också kritiserats av Klimatpolitiska rådet (2024).

Sammanfattningsvis är, det höga stödet för vindkraft i Sverige till trots, lokala etableringar en fortsatt polariserad fråga. Denna tendens verkar även vara kopplad till människors åsikter om vad som bör göras i vindkraftsfrågan framöver. Liksom för vindkraften så finns ett relativt högt stöd för flera av vindkraftsförslagen, men åsikterna skiljer sig avsevärt mellan olika grupper beroende på deras inställning till vindkraftsetableringar i deras närhet. Vi kan konstatera att vindkraften lär fortsätta att vara en betydande fråga i den svenska lokalpolitiken även i framtiden.

Noter

¹ Räknat på *Levelized cost of electricity (LCOE)*.

² Se vindkraftstatistik från Energimyndighetens statistikdatabas, tillgänglig på: <https://pxexternal.energimyndigheten.se/pxweb/sv/Vindkraftsstatistik/>

Referenser

- Axelsson, S., Matti, S., & Rönnerstrand, B. (2023). Fångad av en vindkraftsdebatt. I U. Andersson, P. Öhberg, A. Carlander, A. Martinsson, & N. Theorin, *Ovissrhetsens tid*. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Axelsson, S., & Holmberg, S. (2023). Svenska folkets åsikter om olika energikällor 1999–2022. SOM-rapport nr 2023:44. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.
- Baxter, J., Morzaria, R., & Hirsch, R. (2013). A case-control study of support/opposition to wind turbines: Perceptions of health risk, economic benefits, and community conflict. *Energy Policy*, *61*, 931–943. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2013.06.050>
- Ek, K., & Matti, S. (2015). Valuing the local impacts of a large scale wind power establishment in northern Sweden: Public and private preferences toward economic, environmental and sociocultural values. *Journal of Environmental Planning and Management*, *58*(8), 1327–1345. <https://doi.org/10.1080/09640568.2014.922936>
- Energiforsk. (2021). *El från nya anläggningar* (2021:714). <https://energiforsk.se/media/30735/el-fran-nya-anlaggningar-energiforskrapport-2021-714.pdf>
- Energimyndigheten. (2023). *Utvecklingsvägar för elproduktion* (ER 2023:18).
- Energimyndigheten. (2024). *Kortsiktsprognos vinter 2024* (ER 2024:10).
- European Commission. (2023). *European Wind Power Action Plan*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023DC0669&qid=1702455143415>
- Firestone, J., Hoen, B., Rand, J., Elliott, D., Hübner, G., & Pohl, J. (2018). Reconsidering barriers to wind power projects: Community engagement, developer transparency and place. *Journal of Environmental Policy & Planning*, *20*(3), 370–386. <https://doi.org/10.1080/1523908X.2017.1418656>
- Frantál, B., Van Der Horst, D., Kunc, J., & Jaňurová, M. (2017). *Landscape disruption or just a lack of economic benefits? Exploring factors behind the negative perceptions of wind turbines*. *15*(2), 139–147.
- Isaksson, Z., Gren, S. (2024). Political expectations and electoral responses to wind farm development in Sweden. *Energy Policy*, *186*, 113984. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2024.113984>
- Klimatpolitiska rådet. (2024). Årsrapport 2024. Stockholm: Klimatpolitiska rådet. ISBN: 978-91-540-6206-5. Tillgänglig på: <https://www.klimatpolitiskaradet.se/wp-content/uploads/2024/05/klimatpolitiskaradetsrapport2024.pdf>
- Lindvall, D. (2023). Why municipalities reject wind power: A study on municipal acceptance and rejection of wind power instalments in Sweden. *Energy Policy*, *180*, 113664. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2023.113664>

- Liu, L., Bouman, T., Perlaviciute, G., & Steg, L. (2020). Public participation in decision making, perceived procedural fairness and public acceptability of renewable energy projects. *Energy and Climate Change, 1*, 100013. <https://doi.org/10.1016/j.egycc.2020.100013>
- SOU 2023:18. (2023). *Värdet av vinden. Kompensation, incitament och planering för en hållbar fortsatt utbyggnad av vindkraften*. https://www.regeringen.se/contentassets/696eaf4de8394711bde3ca2b8ff4e64c/sou-2023_18_del_1.pdf
- Statens energiverk. (1985). *Vindkraft: Resultat och slutsatser från det svenska vindenergiprogrammet: Vol. 1985:1*. Liber/Allmänna förl.
- Suškevičs, M., Eiter, S., Martinat, S., Stober, D., Vollmer, E., de Boer, C. L., & Buchecker, M. (2019). Regional variation in public acceptance of wind energy development in Europe: What are the roles of planning procedures and participation? *Land Use Policy, 81*, 311–323. <https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2018.10.032>
- van Wijk, J., Fischhendler, I., Rosen, G., & Herman, L. (2021). Penny wise or pound foolish? Compensation schemes and the attainment of community acceptance in renewable energy. *Energy Research & Social Science, 81*, 102260. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102260>

